

พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองลุ่มแม่น้ำตาปี
จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

THE CIVIL SOCIETY SELF – MANAGEMENT ENERGETIC IN
THE TAPEE BASIN COMMUNITY IN SURAT THANI PROVINCE

สุขอุษา นุ่นทอง

Sukusar Nuntong

พระครูภาวนาจันทคุณ

Phrakrupavannachuntacoon

พระครูศรีหิรัญธรรมาทร

Phrakrusihiruntammatorn

สุริยะ แชมศรีรัตน์

Suriya Chamsrirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Suratthani Buddhist College, Thailand

E-mail: Suk.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี 2) เพื่อส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี 3) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมการจัดการตนเองลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ พบว่าชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีร่วมกันเสียสละพื้นที่ สร้างสำนักงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน สร้างถนนของชุมชน สร้างสะพานชมตลาด,ชมธรรมชาติ สร้างศูนย์อาหารชุมชน

* Received 24 April 2019; Revised 29 June 2019; Accepted 29 June 2019

แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งร้านค้าชุมชน สร้างห้องสุขาชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปีให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ บริการกิจกรรมสันถนาการ บริการร้านค้าสินค้าโอท็อป, และให้บริการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ด้านสภาพแวดล้อม พบว่าชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปีมียามรักษาความปลอดภัย จัดนาเที่ยวโดยเจ้าหน้าที่ สร้างกฎเกณฑ์

2. การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการค้นหาคุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน พบว่า คุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน คือ ธรรมชาติป่าชายเลน วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน ด้านการส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่า พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนต้องสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนและเชื่อมต่อส่งต่อเครือข่ายชุมชนอื่น

3. วิเคราะห์ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า ลักษณะประการแรกเกิดจากการมีส่วนร่วมในการจัดการตนเอง ทั้งด้านพื้นที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านสภาพแวดล้อม ลักษณะประการที่สองส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเอง 3 ด้าน ได้แก่ การค้นหาคุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน การส่งเสริมพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่า การส่งเสริมอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี

คำสำคัญ: พลวัตภาคประชาสังคม, การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเอง, การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเอง

Abstract

Objectives of this research were to: (1) study of participation in self-management of the Tapee River Basin community (2) promote self-management network of the Tapee River Basin community (3) analyze of civil society dynamics, self-management, Tapee River Basin, Surat Thani Province. The qualitative research collected data from key informants with in-depth-interviewing and participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation.

The results of the study showed that:

1. Participation in self-management of the Tapee River Basin community was divided into three sides. In the area, it was found that the Tapee River Basin community shared spaces. They built a community tourism group office, a community road, a bridge to watch a market, see nature, and a community food center. The land was divided into a community shop area, and a community toilet. Facilities were found that Tapee River Basin Community provided homestay accommodation, recreational activities, OTOP product shop service and provided products for One Tambon One Product. Environment was found that the Tapee River Basin community had security guards. There were tour guides arranged officers and created rules.

2. Promotion of self-management network of the Tapee River Basin community was divided into 2 areas, namely the search for value and identity of art in each community. It was found that the value and identity of art in each community was natural mangrove forest, local fishing lifestyle, and OTOP products from communities. Promoting further development to create value was shown that promoting the self-management network of the community had to create a natural route tourism program and arrange tourism activities within the community and connect within other community networks.

3. Analysis of civil society dynamics, self-management, Tapee River Basin was found that the first aspect came from participation in self-management in both areas of facilities and environment. Second, promoting the network in self-management there was 3 aspects such as searching for value, the identity of art in each community, promotion of further development to create value, promoting conservation and linking the Tapee River Community Tourism Network.

Keywords: Civil Society Dynamics, Participation in self-management, Promote self- management network

บทนำ

สายน้ำลำคลองก่อกำเนิดประวัติศาสตร์ วิถีสังคมและวัฒนธรรม อารยธรรม ที่ทำให้เกิดความหลากหลายภายในชุมชนที่มีสายน้ำไหลผ่าน ชาวบ้านในอดีตได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการเลี้ยงชีพ เช่น เกี่ยวข้าว จับปลา ล่าสัตว์ และพึ่งพาอาศัยกันในการแบ่งผลผลิต แต่ในขยายเดียวกันสิ่งที่ซ่อนเร้นกับความหลากหลายมาร่วมกันเป็นประวัติศาสตร์ วิถีสังคมและวัฒนธรรม อารยธรรม มีการนับถือความเชื่อของแต่ละชุมชน เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาในระดับหมู่บ้านก็มีความยึดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมชุมชนได้เป็นอย่างดีสังคมในยุคชุมชนมีทัศนะวามมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และสัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติหรือสิ่งสูงสุดอื่น ๆ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะจัดความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และสิ่งสูงสุดด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยอาศัยธรรมชาติ นับถือผี และพระเจ้า การใช้ประโยชน์จึงต้องเกิดขึ้นกับการดูแลรักษา เพราะมนุษย์มิได้เป็นศูนย์กลางของโลก โลกและธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นวงจร กิจกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชุมชนส่วนมากอยู่ในแนวราบ เน้นความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในชุมชน

เมื่อชุมชนได้เข้าสู่ยุคทุนนิยม ระบบที่เคยพึ่งพากันลดน้อยลง แต่หันไปพึ่งพาทุน และความรู้ เทคโนโลยีจากภายนอกสูงมากขึ้น จึงเกิดภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมาย “สาธารณะ” มากกว่าจุดมุ่งหมาย “ส่วนบุคคล” ดังนั้น กลุ่มกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ และเครือข่ายที่มีลักษณะไม่เป็นทางการจะถูกนับรวมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมแบบ CSD ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง กลุ่มต่าง ๆ ไม่มีความจำเป็นที่ต้องสร้างความเป็นทางการหรือจดทะเบียนกับผู้มีอำนาจหน้าที่ (รัฐ) เพื่อที่จะเป็นองค์กรประชาสังคม (ธีรพัฒน์ อังศุवाल, 2559)

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลักษณะภูมิประเทศ ประมาณร้อยละ 49 ของพื้นที่เป็นภูเขา ภูเขาสำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ เทือกเขาบรรทัด เทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งทอดยาวผ่านเนื้อที่จังหวัดใกล้เคียงหลายจังหวัด และทอดเปิดสู่อ่าวไทยเทือกเขาภูเก็ตด้านตะวันตก เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำใหญ่น้อยรวม 14 ลุ่มน้ำ มีการเกิดขึ้นขององค์กรชุมชน เครือข่ายการพัฒนาตามพื้นที่และประเด็น และกลไกการทำงานพัฒนาร่วมกันในแนวราบ ทำให้สถานภาพ

ของชุมชนเป็นที่ยอมรับ กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและการรู้จักใช้ข้อมูลทำให้ชุมชนรู้จักตัวเอง เกิดการวางเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าว คณะวิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมการจัดการตนเองกลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองด้านของชุมชนท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำตาปีเพื่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจจนเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี
2. เพื่อส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี
3. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมการจัดการตนเองกลุ่มแม่น้ำตาปี

วิธีดำเนินการวิจัย

พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองกลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสร้างเครื่องมือผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) สืบความหมายชัดเจน เข้าใจง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก/(In-depth/interview) เจาะจงแบบมีหลักเกณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับพลวัตภาคประชาสังคมการจัดการตนเองกลุ่มแม่น้ำตาปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 29 คน ประกอบด้วย 3 วัตถุประสงค์ ได้แก่ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี (รอบอ่าวบ้านดอน) 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยาจำนวน 2 คน อำเภอนาหว้าจำนวน 2 คน อำเภอพุนพินจำนวน 2 คน อำเภอเมืองจำนวน 2 คน รวมทั้งหมด 8 คน วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำนวน 1 รูป นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน 1 คน นักวิชาการด้านท้องถิ่น จำนวน 1 คน รวมทั้งหมดจำนวน 3 รูป/คน กลุ่มตัวแทนภาคประชาสังคม ได้แก่ ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 3 คน

ตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 3 คน และตัวแทนภาครัฐ จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 12 รูป/คน และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 2 คน ที่ปรึกษานวัตกรรม/เทคโนโลยี จำนวน 1 คน รองประธานหอการค้าจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกองการท่องเที่ยวและกีฬาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน ผู้จัดการบริษัทพันทิพย์ (1970) จำกัด จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน และนักวิชาการด้านวัฒนธรรมอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 9 รูป/คน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

1.1 การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) เป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนที่มีการก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนลีเล็ด นับตั้งแต่ปี 2548 ที่ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลีเล็ดด้านพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านได้ร่วมกันมอบที่ดินทำเป็นถนนของชุมชน, สร้างสะพานคอนกรีตชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลีเล็ดด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันสร้างที่พักเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ จัดทำกิจกรรมสันถนาการคือ เดินป่า, ล่องเรือชมธรรมชาติ, ปลูกป่าชายเลน, ร้านค้ากลุ่มสินค้าโอท็อปผลิตภัณฑ์ชุมชนลีเล็ด สร้างร้านอาหารชุมชนและเครื่องดื่ม และสร้างป้ายบอกทางมายังชุมชนลีเล็ดอีกด้วย 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลีเล็ดด้านสภาพแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านนำกลุ่มท่องเที่ยวทุกกลุ่มปลูกป่าชายเลนเป็นการเพิ่มของป่าชายเลนและทรัพยากรในน้ำจึงเป็นการช่วยกันรักษาป่าชายเลนและทรัพยากรทางน้ำ และมีการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนท่าฉาง การจัดการตนเองของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้าน ในด้านพื้นที่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสภาพแวดล้อม พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านรวมกลุ่มจัดการตนเองด้านพื้นที่ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

ได้แก่ กลุ่มชุมชนพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดมูลเหล็ก และกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวโอท็อป นวัตวิถี บ้านธารน้ำร้อน อำเภอน้ำหนาว จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกันจัดกิจกรรมสันตนาการ ได้แก่ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย แห่และอาบน้ำในบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ จัดการเรื่องที่พิกเป็นบ้านพักแบบโฮมสเตย์ และรีสอร์ทใกล้เคียง ๆ ตามความสะดวก และสร้างป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วย 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านสภาพแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันจัดการภูมิเป็นพิพิธภัณฑสถาน การจัดการป่าชายเลนโดยการสร้างบ่อน้ำแร่ร้อนธรรมชาติ 4 จุด

1.3 การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนเลม็ด การจัดการตนเองของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้าน ในด้านพื้นที่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสภาพแวดล้อม พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านได้สร้างศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร, สวนโมกขพลาราม, แหล่งทำนาผลิตไข่เค็ม 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านได้จัดกิจกรรมสันตนาการ ได้แก่ การท่องเที่ยวสถานที่ปฏิบัติธรรม, ศึกษาโบราณสถานประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, วิธีและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ผู้อื่น 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านสภาพแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้าน จัดการบรรยากาศอย่างร่มรื่น เยียบสงบ. อารังรักษาพระวิหารคด ,พระพุทธรูปศิลาทรายแดง 3 องค์, รูปปั้นพระชยาภิวัฒน์, วิหารหลวงพ่อโต , การจัดการด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจในหมู่บ้าน

1.4 การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนพุมเรียง การจัดการตนเองของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้าน ในด้านพื้นที่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสภาพแวดล้อม พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันจัดการตนเองบ้านแหลมใหญ่ชายทะเลพุมเรียง, บ้านหัวเลนหมู่บ้านหัตถกรรมตีเค้นกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านร่วมกันจัดการตนเองตั้งแต่สร้างกิจกรรมปั่นจักรยาน,เที่ยวชมอาหารทะเล, ศูนย์การเรียนรู้ผลิตภัณฑผ้าไหมพุมเรียงศิลปหัตถกรรมวิสาหกิจ

ชุมชนเมืองไชยา 3) การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองด้านสภาพแวดล้อม ทั้งผู้นำชุมชนและ
ผู้ใหญ่บ้านร่วมกันจัดโครงการป่าในเมืองพุมเรียง, ผ้าทอกับวิถีชีวิตคนพุมเรียง

2. ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้าน
ห้วยทรัพย์) พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลีเล็ด
สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง
1) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way 2) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน 3) พาย
เรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ 4) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน 5) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP
สินค้าจากชุมชน ชุมชนท่าฉาง พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ของชุมชนท่าฉาง สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่า
และอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง 1) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่
วัดมูลเหล็ก 1) แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่วัดธารน้ำร้อน ชุมชนท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุม
ชนเลม็ด พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเลม็ด
สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง
1) วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร 1) สวนโมกข์ 1) แหล่งผลิตและซื้อขายไข่เค็ม และชุมชน
พุมเรียง พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนพุมเรียง
สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง
1) แหลมโพธิ์ 1) กลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง

3. ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ชุมชนลีเล็ด ชุมชนท่า
ฉาง ชุมชนเลม็ด ชุมชนพุมเรียง ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่ม
แม่น้ำตาปี และการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีการมีส่วนร่วม
ในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ประกอบด้วย 1) พลวัตภาคประชาสังคมการ
จัดการตนเองของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชน
ร่วมกันเสียสละพื้นที่ สร้างสำนักงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน สร้างถนนของชุมชน สร้างสะพานชม
ตลาด,ชมธรรมชาติ สร้างศูนย์อาหารชุมชน แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งร้านค้าชุมชน สร้างห้องสุขาชุมชน
2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ บริการ
กิจกรรมสันทนาการ เช่น เดินป่า, ล่องเรือชมธรรมชาติ,ปลูกป่าชายเลน บริการร้านค้าสินค้าโอ
ท็อป, และให้บริการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สู่ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมของ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้านและ 3) ด้านสภาพแวดล้อม พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีเจ้าหน้าที่นำนักท่องเที่ยวมาจุดแรกคือศูนย์ท่องเที่ยวชุมชนเล่าอดีต เช่นโครงการป่าในเมือง นำชมภูมิเป็นพิพิธภัณฑ์ ทิวทางวัฒนธรรมที่เป็นเสน่ห์ของชุมชนและประกอบด้วยการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนต้องประกอบด้วย 2 ประการดังนี้ 1) การค้นหาคุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน พบว่า คุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน คือ ธรรมชาติป่าชายเลน วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร, สวนโมกขพลาราม, พ่อท่านข้าวสุกวัดบางใบไม้ และชายทะเลแหลมโพธิ์ 2) การส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่า พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนต้องสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่น่าสนใจมีโอกาสได้สัมผัสเสน่ห์ชุมชนด้วย และเชื่อมต่อส่งต่อเครือข่ายชุมชนอื่น ส่วนผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้เพิ่มอีกข้อ คือการส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่าย พบว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่ายมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท) จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นคนชวนทุกเครือข่ายมาเรียนรู้ และตั้งเป็นคณะกรรมการ บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวขับเคลื่อนให้เชื่อมโยงกัน คณะกรรมการรณรงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานเชื่อมโยงโดยการค้นหาคนรุ่นหลังไปร่วม เชื่อมโยงเครือข่ายด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทุกกิจกรรมจะต้องคืนให้แก่ชุมชน 10 เปอร์เซ็นต์ทุกเครือข่าย

อภิปรายผล

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันเสียสละพื้นที่ สร้างสำนักงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน สร้างถนนของชุมชน สร้างสะพานชมตลาด,ชมธรรมชาติ สร้างศูนย์อาหารชุมชน แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งร้านค้าชุมชน สร้างห้องสุขาชุมชน ผลเป็นเช่นนี้เพราะภาคประชาสังคมทั้งผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมเสียสละพื้นที่กันมากเสียสละเพื่อคนส่วนใหญ่ของชุมชนในเบื้องต้นและวางแผนประชุมนโยบายหรือแสดงความเห็นต่าง ๆ กัน และแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อการจัดการตนเองของชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ากลุ่มให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ บริการกิจกรรมสนทนาการ เช่น เดินป่า, ล่องเรือชมธรรมชาติ,ปลุกป่าชายเลน บริการร้านค้าสินค้าโอ

ทอป, และให้บริการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านได้แสดงความคิดเห็นเป็นส่วนใหญ่ ส่วน ด้านสภาพแวดล้อม พบว่าทั้งผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมในการคิดกฎระเบียบการให้บริการของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสัมผัสสัมผัสของชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัย (ณัฐพร ดอกบุญนาค และฐาปกรณ์ ทองคานูช, 2558) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยว นั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านของการจัดการด้านสถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านวางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นชุมชนจะมีส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามามีส่วนในการวางแผนคิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้น มีส่วนร่วมมากแต่ในส่วนของการจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ชุมชนแห่งกลุ่มแม่น้ำตาปีมีศักยภาพในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน, 2561) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมีศักยภาพในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว โดยมีความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และมีบริการบ้านพักโฮมสเตย์ 2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน บ่งชี้จากรางวัลในระดับต่าง ๆ เช่น รางวัลหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และรางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย และ 3) ควรเร่งจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นพลวัตภาคประชาสังคมนั้นสิ่งจำเป็นจะต้องมีคือการมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนสอดคล้องกับ (ยন্ত্রการ จินะคำปา และ ศิวรักษ์ ศิวารมย์, 2560) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาต้นแบบชุมชนบริหารจัดการตนเอง:กรณีของตำบลขมิ้น อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่ามีกระบวนการบริหารชุมชนด้วยการส่งต่อความยั่งยืนของชุมชนโดยมีกระบวนการพัฒนา

ชุมชนคือ ชุมชนมีเป้าหมาย มีทิศทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ให้สืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง มีระบบฐานข้อมูลที่สำคัญของชุมชนที่สามารถนำไปวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาจนเกิดแผนพัฒนาชุมชนเองในการพัฒนาเน้น เรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานด้านการพัฒนา และติดตามตรวจสอบอย่างเป็นรูปธรรม

2. การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลีเล็ด สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง 1) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way 2) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน 3) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ 4) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน 5) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน 2) การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนท่าฉาง พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนท่าฉาง สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง 1) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมูลเหล็ก 2) แชน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่วัดธารน้ำร้อน ชุมชนท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนเลม็ด พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเลม็ด สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง 1) วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร 2) สวนโมกข์ 3) แหล่งผลิตและซื้อขายไข่เค็ม 4) การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนพุมเรียง พบว่า การพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนพุมเรียง สามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนออกมาได้ตามคุณค่าและอัตลักษณ์ ดังนี้ เส้นทาง 1) แหลมโพธิ์ 2) กลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง ผลเป็นเช่นนี้เพราะว่าการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เป็นสิ่งที่เป็โอกาสสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนโดยไม่ต้องใช้งบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐแล้วนำมาต่อยอด กลายเป็นอาชีพที่มีรายได้เอกลักษณ์ของคนได้ ต้องบอกว่าเสน่ห์ของความเป็น Thailand เป็นเสน่ห์ที่ให้เกิดการเคลื่อนไหว จากจุดที่ 1 ไปจุดที่ 2 ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแม่น้ำตาปี ในชุมชนมีมะพร้าวก็พัฒนามาทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นจนปัจจุบันเป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) ระดับ 5 ดาวเรามีป่าจาก นำมาพัฒนาสร้างเป็นอู่มองคจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั่งเรือชมอู่มองคต้นจาก,

เราเริ่มก่อตั้งเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน รวมตัวกันแล้วสำนักงานท่องเที่ยวก็หาผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ตั้งนั้นชาวบ้านได้สร้างพลังจากการมีส่วนร่วมและส่งเสริมความเป็นเครือข่ายให้เกิดความเชื่อมโยงกัน สอดคล้องกับ (ปรีชา พันธุ์แน่น และคณะ, 2558) ได้วิจัยเรื่อง โครงการ การใช้ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างพลังความร่วมมือของคนสายคลองบางบัว ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวบ้านได้สร้างพลังจากการมีส่วนร่วม การวิจัยได้สร้าง ความเชื่อมโยงของคนในสายคลองเข้าด้วยกัน ทำให้ลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน นอกจากนี้ กระบวนการทำวิจัยได้สร้าง การเรียนรู้ร่วมกัน ใช้ความรัก ความเคารพในศักดิ์ศรี เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ การทำวิจัยได้สัมผัสกับชุมชน ชาวบ้านมีความสุขที่ได้เข้าร่วมงานวิจัยที่เป็นกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ 2) การใช้ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการสร้างพลังชุมชนดีกว่าเครื่องมืออื่น ๆ เพราะว่าประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเรื่องราวของชาวบ้านที่ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของ ข้อมูลเหล่านี้ปราศจากผลประโยชน์ การเล่าเรื่องราวของตนในอดีตเป็นการเรียนรู้แบบธรรมชาติที่ชาวบ้านทำกันอยู่แล้ว สอดคล้องกับ (วลัยพร สุพรรณและคณะ, 2558) ได้วิจัยเรื่อง การสร้างยุววิจัยผ้าไหมสันกำแพง เป็นกระบวนการขับเคลื่อนในการสืบทอดอนุรักษ์คุ้มครองศิลปะการทอผ้าในตำบลสันกำแพง อำเภอกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ช่วยให้เกิดการรื้อฟื้นศิลปะการทอผ้าไหมสันกำแพงที่กำลังจะสูญหายไปพร้อมกับตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลับมาอีกครั้ง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลสันกำแพง โดยความร่วมมือของหน่วยงานหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาให้สนับสนุนและขับเคลื่อนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มเยาวชนและคนในชุมชน ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

3. วิเคราะห์ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า ชุมชนลีเล็ด ชุมชนท่าฉาง ชุมชนเลม็ด ชุมชนพุมเรียง ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี และการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีการมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ประกอบด้วย 1. พลวัตภาคประชาสังคมการจัดการตนเองของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันเสียสละพื้นที่ สร้างสำนักงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน สร้างถนนของชุมชน สร้างสะพานชมตลาด,ชมธรรมชาติ สร้างศูนย์อาหารชุมชน แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งร้านค้าชุมชน สร้างห้องสุขาชุมชน 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ บริการกิจกรรมสันทนาการ เช่น เดินป่า,

ท่องเที่ยวชมธรรมชาติ,ปลูกป่าชายเลน บริการร้านค้าสินค้าโอท็อป, และให้บริการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สู่ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานีด้านและ 3) ด้านสภาพแวดล้อม พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีเจ้าหน้าที่นำนักท่องเที่ยวมาจุดแรกคือศูนย์ท่องเที่ยวชุมชนเล่าอดีต เช่นโครงการป่าในเมือง นำชมภูมิเป็นพิพิธภัณฑ์ ทิวทางวัฒนธรรมที่เป็นเสน่ห์ของชุมชนและประกอบด้วยการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนต้องประกอบด้วย 2 ประการดังนี้ 1) การค้นหาคุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน พบว่า คุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน คือ ธรรมชาติป่าชายเลน วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร, สวนโมกขพลาราม, พ่อท่านข้าวสุก วัดบางใบไม้ และชายทะเลแหลมโพธิ์ 2) การส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่า พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนต้องสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่น่าสนใจมีโอกาสได้สัมผัสเสน่ห์ชุมชนด้วย และเชื่อมต่อส่งต่อเครือข่ายชุมชนอื่น ส่วนผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้เพิ่มอีกข้อ คือการส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่าย พบว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่ายมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท) จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นคนชวนทุกเครือข่ายมาเรียนรู้ และตั้งเป็นคณะกรรมการ บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวขับเคลื่อนให้เชื่อมโยงกัน คณะกรรมการณรงก์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานเชื่อมโยงโดยการเฟ้นหาคนรุ่นหลังไปร่วม เชื่อมโยงเครือข่ายด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทุกกิจกรรมจะต้องคืนให้แก่ชุมชน 10 เปอร์เซ็นต์ทุกเครือข่าย ผลเป็นเช่นนี้เพราะภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนทำให้เกิดความเชื่อมโยงของเครือข่าย สอดคล้องกับ (มัสลิน รัตนภูมิ, 2554) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของประชาสังคมในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มประชาสังคมด้านการแสวงหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาท้องถิ่นเป็นความรับผิดชอบต่อสาธารณะในฐานะพลเมือง

สรุป

ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี ได้แก่ ชุมชนลิเก็ด ชุมชนท่าฉาง ชุมชนเลม็ด และชุมชนพุมเรียง ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการ

จัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี และการส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านพื้นที่ พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันเสียสละพื้นที่ สร้างสำนักงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน สร้างถนนของชุมชน สร้างสะพานชมตลาด,ชมธรรมชาติ สร้างศูนย์อาหารชุมชน แบ่งเป็นพื้นที่ตั้งร้านค้าชุมชน สร้างห้องสุขาชุมชน 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ บริการกิจกรรมสันทนาการ เช่น เดินป่า, ล่องเรือชมธรรมชาติ,ปลูกป่าชายเลน บริการร้านค้าสินค้าโอท็อป, และให้บริการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น 3) ด้านสภาพแวดล้อม พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีเจ้าหน้าที่นำนักท่องเที่ยวมาจุดแรกคือศูนย์ท่องเที่ยวชุมชนเล่าอดีต เช่นโครงการป่าในเมือง นำชมภูมิเป็นพิพิธภัณฑ์ การให้บริการสัมผัสทุนชุมชน 5 ประเภท, ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเสน่ห์ของชุมชน

2. การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การค้นหาคุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน พบว่า คุณค่าและอัตลักษณ์ของศิลปะในแต่ละชุมชน คือ ธรรมชาติป่าชายเลน วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร, สวนโมกขพลาราม, พ่อท่านข้าวสุก วัดบางใบไม้ และชายทะเลแหลมโพธิ์ 2) การส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่า พบว่า การส่งเสริมเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนต้องสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนที่น่าสนใจมีโอกาสได้สัมผัสเสน่ห์ชุมชนด้วย และเชื่อมต่อส่งต่อเครือข่ายชุมชนอื่น 3) การส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่าย พบว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์และเชื่อมโยงเครือข่ายมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท) จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นคนชวนทุกเครือข่ายมาเรียนรู้ และตั้งเป็นคณะกรรมการ บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวขับเคลื่อนให้เชื่อมโยงกัน คณะกรรมการรณรงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบสานเชื่อมโยงโดยการค้นหาคนรุ่นหลังไปร่วม เชื่อมโยงเครือข่ายด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทุกกิจกรรมจะต้องคืนให้แก่ชุมชน 10 เปอร์เซ็นต์ทุกเครือข่าย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายพลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็นพลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ทั้งผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมเสียสละพื้นที่กันมากเสียสละเพื่อคนส่วนใหญ่ของชุมชน ในเบื้องต้นและวางแผน ประชุมนโยบายหรือแสดงความเห็นต่าง ๆ และแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วน ๆ ควรให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ทั้งผู้นำชุมชน และผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน ประชุมนโยบาย กลุ่มท่องเที่ยวจัดการตนเอง ดังนั้นควรให้ผู้นำชุมชนและผู้ใหญ่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตนเองต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้วิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติพลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ดังต่อไปนี้

2.1 ภาคประชาสังคมต้องต้องเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน ประชุมนโยบายหรือแสดงความเห็นต่าง ๆ ทั้งเชิงพื้นที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านสภาพแวดล้อม เพื่อให้การปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

2.2 ภาคประชาสังคมต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อเก็บข้อมูลและแก้ไขปัญหาภายในชุมชนในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

2.3 กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเชื่อมต่อเครือข่ายในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

3.2 ควรทำการศึกษาในระดับที่ใหญ่และกว้างขึ้น อาจจะหมายถึงในระดับพื้นที่คาบเกี่ยวของพื้นที่ พื้นที่ลุ่มน้ำต่าง ๆ

3.3 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการตนเองของชุมชนให้เกิดความเท่าเทียมกันในระดับพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพร ดอกบุญนาค และฐาปกรณ ทองคานุช. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. รายงานการวิจัย: กองทุนส่งเสริมการวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ธีรพัฒน์ อังศุवाल. (2559). ปูจณาว่าด้วย "ประชาคม" (civic society): บทสำรวจทฤษฎีและแนวคิดจากต่างประเทศสู่การพิจารณาประชาสังคมเชิงปฏิบัติการและองค์การพัฒนาเอกชนไทย. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, 13(1), 9-11.
- ปรีชา พันธุ์แน่น และคณะ. (2558). โครงการ การใช้ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างพลังความร่วมมือของคนสายคลองบางบัว. รายงานวิจัย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- มัสลิน รัตนภูมิ. (2554). บทบาทของประชาสังคมในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. รายงานการวิจัย: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ยন্ত্রการ จินะคำปา และ ศิวรักษ์ ศิวารมย์. (2560). กระบวนการพัฒนาด้านแบบชุมชนบริหารจัดการตนเอง: กรณีของตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตวิจัย, 8(1), 183-197.
- วลัยพร สุพรรณและคณะ. (2558). การรื้อฟื้นศิลปะการทอผ้าไหมสันกำแพง เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมด้วยสืบพื้นบ้านและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลสันกำแพง. รายงานวิจัย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อัจฉรา ศรีลาชัย และภูเกริก บัวสอน. (2561). แนวทางการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย

จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรม
ราชูปถัมภ์, 12(1), 218.